

7. דעת תורה שם עמוד קעה
אלא ללמדנו בא, כי לא די באהבה סתם, מופשטת מכל גשם, ואם
כי היא ודאי מצוה לבבית, לאהוב את רעך בכל לבבך כמו שאתה
הנך אוהב את עצמך אתה, אבל קיום זו המצוה צריכה להיות דוקא
בקיום המעשה או במניעת המעשה, ולא בסתם אהבה בלי כל
התלבשות במעשה. וגם זה עיקר התורה על רגל אחת, ונקוט כלל
זה בידך.

8. ויקרא פרק יט, יח

(יז) לֹא תִקֶּם וְלֹא תִטֹּר אֶת בְּנֵי עַמֶּךָ וְאֶת־בְּתוּלָתְךָ כְּרֵעֶךָ כְּבוֹדֶךָ אֲנִי ה' :

9. מהרש"א חידושי אגדות מסכת שבת דף לא עמוד א

ויו"ל דמשמע ליה דקרא לא איירי אלכא זכי האי גוונא זל"ת דגביה לא
תקום ולא תטור כתיב ועלה קאי וזהב לרעך וגו' שלא תעשה לו רעה
מכל דסני לך כו' אבל לגבי לעשות לו טובה לא קאמר וזהב לרעך כמוד
כלאמרינן חייך קודמין לחיי אחיך

10. בראשית פרק ב, ג

(ג) וַיִּבְרָךְ אֱלֹהִים אֶת יוֹם הַשְּׁבִיעִי וַיְקַדְּשֵׁהוּ אֵתוֹ כִּי בּוֹ שָׁבַת
מִכָּל מְלַאכְתּוֹ אֲשֶׁר בָּרָא אֱלֹהִים לַעֲשׂוֹת: פ

11. בראשית רבה (וילנא) פרשת בראשית פרשה יא

אשר ברא אלקים ועשה אין כתיב כאן, אלא אשר ברא אלקים
לעשות

12. מכתב מאליהו חלק ה עמוד 28

היצר הרע מכשיל האדם במה שיצייר לפניו כמו בחוש את ציורי
התאוות והנאתן ... וכמו שהוא לצד הרע כן גם לצד הטוב, לא יכנס
בלב האדם אלא מה שרואה ומצייר לפניו ציור חושי ... מכל מקום כל
זה עדין אינו עצמיות באדם עד שיעשה מעשה המצוה בגופו ממש. אם
גם כוונותיו של משרע"ה בודאי היו ע"פ ראייתו שבלבו, ולבו הרי דבק
אל כל הנשמה כמעט – כאז"ל שזכה למ"ט שערי בינה – גם הוא בכל
ענקיות גדולתו הוצרך למעשה המצוות בגופו ממש, ובלי זה לא היו כל
השגות לבבו עצמיות לו.

13. דעת תורה פרשת אחרי מות עמוד קסז

הנה בברכת "אהבה רבה" בתפלתנו לתורה אנו אומרים: "ותן
בלבנו להבין ולהשכיל ללמוד וללמד לשמור ולעשות ולקיים", הרי
כי חכמה ומעשה גוש אחד הם, יחד כולם הוא הקומה השלמה של
האדם ... ומכל זה ודאי כי אין כלל שאלה כזאת, אם יש אצל האדם
מציאות כזאת של חכמה קטועה ולבדה כי פשוט אין ואסור אף
להיות כזאת. ומה שמוזכר במשנה "הלומד על מנת לעשות", אין
הכוונה שהם כשני דברים ... אלא "הלומד על מנת לעשות" הנה זו
מציאות כזה, אשר כל מה שלומד מתעבד ומתחלף בצורה של
מעשה, וחוזר חלילה, והן אחת, החכמה היא המעשה והמעשה היא
החכמה.... המציאות של "לומד על מנת לעשות" הוא בציור אדם
האוכל דבר מאכל, הנה מעת שמו בפיו הולך ומתגלגל המאכל
לקיבתו, והויתו בקיבה היא לילך אל הלב ומהלב לגידים וכדו', סוד
כזה הוא בלומד ע"מ לעשות, אין להלמד להתעבד אף לרוע

14. משנה מסכת אבות פרק ג

רבי הנינא בן דוסא ... הוא היה אומר כל שמעשיו מרובין מחכמתו
חכמתו מתקיימת וכל שחכמתו מרובה ממעשיו אין חכמתו
מתקיימת:
פירוש רש"י

שחכמתו מרובה ממעשיו. שלמד הרבה ולא מקיים טוב לו שלא למד.

15. פירוש רבינו יונה על אבות פרק ג משנה ט

אבל יש לשאול איך אפשר להיות מעשיו מרובין מחכמתו ואם אינו יודע
התורה והמרות וכי יש לו לעשות המעשים האלו על מה עשאו.

פרשת אחרי מות – קדשים - כוח המעשה

המעשה מעיקרי התורה

1. ויקרא פרק יט פסוק ג

אִישׁ אִמּוֹ וְאִבּוֹ תִירָאוּ וְאֶת שְׂבֹתַי תִּשְׁמְרוּ אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם:

2. תלמוד בבלי מסכת קידושין דף לא עמוד ב

ת"ר: איזהו מורא, ואיזהו כיבוד? מורא – לא עומד במקומו, ולא
יושב במקומו, ולא סותר את דבריו, ולא מכריעו; כיבוד – מאכיל
ומשקה, מלביש ומכסה, מכניס ומוציא.

3. דעת תורה פרשת קדושים עמוד קעד

ולכאורה מה זו השאלה איזהו מורא, ולמה לא יהא מורא כפשוטו,
לירא מלפניהם ... ולמה לה לגמרא לתשובה על השאלה לפרט
פרטי דברים ולהניח את העיקר של המצוה? למדים אנו מזו
הגמרא כלל גדול, וזה כלל גם בכל המצוות שבתורה, אפילו אלו
מצוות לבביות כמו אמונה בה', אהבת ה', ויראת ה', וכדומה הרבה
מהן, הנה לקיום מצותן הנך צריך דוקא להלביש המצוה באיזה
מעשה שהוא, כי על כן נקראים המצוות מצות עשה ומצות לא
תעשה, דוקא במעשה. זהו מה ששואלת הגמרא איזהו מורא
ואיזהו כבוד, כלומר מהו המעשה של אלו המצוות, באיזה מעשה
יגשם את מצות המורא והכיבוד ועל זה הוא שבאה התשובה, לא
ישב במקומו וכו', האומנם כי זה המעשה לכאורה דבר פשוט הוא,
אבל דוקא במעשה, ויהא אפילו הכי קטן, ובזה הוא יקיים זו
המצוה הגדולה של מורא אב ואם ... העיקר כי נתגשם המצוה
במעשה, והם דוקא הם, סוד התורה והמצוות.

4. אם הבנים שמחה פרק שלישי עמוד שלה

השרישו לנו גדולי קדמונינו שאמונה בלא מעשה בפועל
לא מהני. עד עתה משעה שיצאו בניי ממצרים לא היתה
בידם אלא אמונה בלבד בלא מעשה בפועל... ע"כ סיבב
הקב"ה שיבואו בסכנה שמאחוריהם היו המצרים ומצידיהם
המדבר עם חיות טורפות ומלפניהם הים וציוה הקב"ה
שיסעו אל הים בעודו מים... דבנסיעה זו אל הים הראו
אמונתם גם בפועל... וכמו כן הוא ג"כ באמונת
המשיח... ועלינו לעשות כמו שעשו בימי צאתם ממצרים:
"דבר אל בניי ויסעו", ואח"כ באה הישועה מהקב"ה ...
אבל זולת מעשה מצידנו גם תפילה לא תועיל...

5. תלמוד בבלי מסכת שבת דף לא עמוד א

שוב מעשה בנכרי אחד ... בא לפני הלל, גייריה. אמר לו: דעלך סני
לחברך לא תעביד – זו היא כל התורה כולה, ואידך – פירושה
הוא, זיל גמור.

6. מהרש"א חידושי אגדות מסכת שבת דף לא עמוד א

ויש לעיין כזה גם שאמר ליה זלשון תרגום שכן היה לשונם אז בירושלים
מכל מקום אמאי שניה לומר לו זלשון שלילה דעלך סני כו' לתרגום
מלישנא דקרא הל"ל ותרחמיא לחברך כותך כתי"א ...

22. דעת תורה אחרי מות עמוד קמג

לו היה הענין עסק של חכמה, כי אז אמנם היה די בידיעה לבד, וחסל, אבל הענין הוא רק עסק של הרגל, להרגיל את הגוף ולעשות אותו 'מלומד', כי על כן ודאי מוכרח הוא ה"והגית בו יומם ולילה"....נתבונן בדבר ונראה שכל פעולות האדם מתחילת התפתחותו ושכלולו, מראשית רגע ננעורו להויתו, כל תחילת חינוכו מונח תחת זה היסוד של הרגל וקליטה לנפש. ראשית תנועתו, הקטנה שאפשר, הלא יש לה מושכל, ומאין אומנם קיבל זה המושכל? מאין אומנם ידע זאת, לעשות ככה ולא בהיפך? וסוף סוף הלא האדם עושה כן כמעט אף בלי כל מחשבה קדומה?! ומהלך הדברים אינו אלא זה: שמתחילה, הפעולה הראשונה, נעשה באיזה מקרה שהיא, או שמי שהוא לומד אותו לעשות הפעולה ההיא, ואחר כך נתרגל באותה הפעולה וככה נקלטה זו בנפשו ונתקיימה הדבר. וכן הולך הוא האדם מצעד לצעד עד שמתרבה הוא בהרגלים, וכולם מתקיימים אצלו...

23. ויקרא פרק טז פסוק ב

וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה דַּבֵּר אֶל אֶהְרֹן אָזִיחַ וְאֵל יִבְאֵ בְּכָל עֵת אֶל הַקֹּדֶשׁ מִבַּיִת לְפָרֹכֶת אֶל פְּנֵי הַכַּפֹּרֶת אֲשֶׁר עַל הָאָרֶן וְלֹא יָמוּת כִּי בַעֲנָן אֲרָאָה עַל הַכַּפֹּרֶת: רש"י

כי בענן אראה – כי תמיד אני נראה עם עמוד ענני. ולפי שגלוי שכינתי עם, יזהר שלא ירגיל לבא

24. שיחות מוסר מאמר סו

ההרגל הוא האויב הגדול של כל רגע קדושה והתרוממות. בשעה שניצב האדם אל מול הנעלה והנשגב ובנפשו מתנוצצים זיקים של אש קדש, בא ההרגל ומכבה את גחלי הקדש בזו אחר זו עד כי תדעך האש כליל

25. יחזקאל פרק מו פסוק ט

וַיָּבֹאוּ עִם הָאָרֶץ לִפְנֵי ה' בַּמּוֹעֲדִים הַבָּא דְרֶךְ שַׁעַר צָפוֹן לְהִשְׁתַּחֲוֹת יֵצֵא דְרֶךְ שַׁעַר נֹגֵב וְהָבֵא דְרֶךְ שַׁעַר נֹגֵב יֵצֵא דְרֶךְ שַׁעַר צָפוֹנָה לֹא יָשׁוּב דְרֶךְ הַשַּׁעַר אֲשֶׁר בָּא בוֹ כִּי יָבוֹאוּ יֵצֵאוּ: רש"י

26. יעב"ץ אבות פרק א משנה ד

כי הקפיד השי"ת שלא יראה השער בי פעמים, פן ישוה בעיניו לשער ביתו וקירות הבית לקירותיו וכיו. וזה היה עוון העגל, שהיה האהל בתוכם עד שמאסו בו ואמרו עשה לנו אלקים, ומשה רבינו ע"ה הרגיש בזה ונטה את האהל מחוץ למחנה הרחק מן המחנה

27. ישעיהו פרק כט פסוק יג

וַיֹּאמֶר אֲדֹנָי יִשְׁׁן כִּי נִגְזַר הָעָם בְּפִי וּבִשְׁפָתָיו כִּבְדוֹנֵי וְלִבּוֹ רוֹזֵק מִבְּנֵי וְתִהְיֶה יְרֵאתָם אֲתִי מִצִּיּוֹת אֲנָשִׁים מִלְּמִדָּה: רש"י

28. שיחות מוסר שם

ריחוק הלב מה' נובע מכך שהמצוות והיראה נעשו "מלומדה", ההרגל מרחיק את האדם מבוראו, הפה והשפתיים ממשיכים בהרגלם, אולם ההתלהבות, הלהט, הרגש וכל הקרוי "לב" – נעלם ואיננו. וזו היא עיקר עבודת האדם לחדש את רגשותיו כל שעה, ולשמור על הלב לבל יצטנן בעבודת ה', ולא תהיה יראתו "מצות אנשים מלומדה".

16. דעת תורה שם עמוד קסט

ולפי דברנו הרי זה מבואר היטב. לא מדברים כאן באדם שלא למד חכמה, ולא יודע חכמה, מדברים רק על זה שמעשיו מרובים מחכמתו, היינו כי כל חכמתו הולכת בסוד דרך הגידול, תיכף עם חכמתו מעשיו, וחכמה ללא מעשה אין אצלו כלל בעולם, כל חכמתו מתעבדת במעשה ועולה לנו מכל הדברים האלה היכי תמצא קצת מתמהת, וניקח לציור אדם אשר יהיה לו מעשים כיהושע בן נון, אשר זה כבר מעשים הכי גדולים, וחכמה תהיה לו כמשה רבנו ע"ה, הנה לזה לא טוב נקרא לו, כי הרי "חכמתו מרובה ממעשיו". ואיש אחר אשר במעשים יהיה עוד פחות מהראשון, אלא שבחכמה הנה לו עוד יותר פחות, והוא הלא אמנם כבר "מעשיו מרובים מחכמתו" ולזה כבר נקרא לו טוב....

17. ויקרא פרק יח פסוק ה

וַיִּשְׁמְרֶתֶם אֶת זִקְתִּי וְאֶת מִשְׁפָּטֵי אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אֲתֶם הָאָדָם וְזִוְיָ בָהֶם אֲנִי ה': ס

18. והגדת ויקרא עמוד 269

שהתורה תהיה תורת חיים, שהמצוות יחיבו, שיחיו לפיהן! זהו שאמרו שכל האומר שאין לו אלא תורה, אפילו תורה אין לו. כלומר, אם מסתפק הוא בלימוד ובידיעה ואינו מקיים, אין לו אף שכר לימוד. מאי טעמא, אמר קרא: "ולמדתם ועשיתם". כל שישנו בעשיה ישנו בלמידה וכל שאינו בעשיה אינו בלמידה....שלא נהיה כאותו שופט נכרי שסיפרו עליו שדן ביום אחד מכשפים ונואפים ורוצחים למות, ואמר לסנקליט (יועץ) שלו: ששלושתם עשיתי ביום אחד!

19. תלמוד בבלי מסכת ברכות דף כח עמוד ב

תנו רבנן: כשחלה רבי אליעזר, נכנסו תלמידיו לבקר. אמרו לו: רבינו, למדנו אורחות חיים ונזכר בהן לחיי העולם הבא. אמר להם: הזהירו בכבוד חבריכם, ומנעו בניכם מן ההגיון, והושיבו בין ברכי תלמידי חכמים

20. עין איה ברכות פרק ד לב

ומנעו בניכם מן ההגיון. אל תעסיקו שכלם בטל ילדותם בענינים מופשטים שאין להחיים עסק בהם, כמו במה שאחורי הטבע וכיו"ב, כ"א תתנו להם מזון רוחני שיש בו ג"כ מראה עינים, כמו עניני ההלכות ודרכי המדות הישרות לפי פשטן ורוב עניני התורה המעשית. והושיבו בין ברכי ת"ח. הישיבה בין ברכי ת"ח תציין להורותם הליכות ת"ח בפועל בעניניהם השפלים, בדרכי החיים וצרכים הגשמיים איך הם מתוארים במחוגה שכלית במדה ובמשקל, ועת זמן לכל חפץ.

מעלת ההרגל וחסרונו

21. ויקרא פרק יח פסוק ד

אֶת מִשְׁפָּטֵי תַעֲשֶׂוּ וְאֶת זִקְתִּי תִשְׁמְרוּ לְלִבְתָּ בָהֶם אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם: רש"י

ללכת בהם – אל תפטר מתוכם, שלא תאמר למדתי חכמת יסכאל אלך ואלמד חכמת האומות:

סיכום

פרשת אחרי מות – קדשים – כוח המעשה

המעשה מעיקרי התורה

1-4 – בפרשת קדושים אנו מצטווים על חובת היראה מאם ואב – "איש אמו ואביו תיראו..." חכמים במסכת קידושין מבארים מהו מורא – "לא עומד במקומו, ולא יושב במקומו, ולא סותר את דבריו ולא מכריעו. ר' ירוחם הלוי בספרו 'דעת תורה' מקשה על עצם שאלת הגמרא "איזהו מורא", לכאורה מה הבעיה להסביר את המילה מורא לפי ההבנה הפשוטה לירא מההורים וכן לשם מה הגמרא מפרטת לפרטי פרטים מהו המורא וכביכול מתעלמת מעיקר המצוה שהיא עצם תחושת היראה? אלא שמכאן אנו למדים כלל גדול והוא שכל מצוות התורה, אפילו המצוות הלבביות כמו אמונה בה', אהבת ה' וכדו', כדי לקיימם חייבים לתת להם ביטוי מעשי, חייבים להלביש את המצוה באיזה מעשה שהוא ועל כן נקראות המצוות – מצוות עשה ומצוות לא תעשה. על פי יסוד זה ניתן להבין את שאלת הגמרא "איזהו מורא ואיזהו כבוד", כלומר מהו המעשה של אלו המצוות, באיזה מעשה יגשם את מצות המורא ואת מצות הכיבוד, ועל זה משיבה הגמרא "לא ישב במקומו" וכו'.

דיברנו פעמים רבות על כך שבדור שלנו ניתן לשמוע אין סוף פעמים את המשפטים "אני לא מתחבר", "אני דתי אבל בדרך שלי", "איש באמונתו יחיה" (טעות נפוצה אצל אלו שלא מכירים את התנ"ך שם נאמר "צדיק באמונתו יחיה"). ר' ירוחם מלמד אותנו שאין אפשרות לעבוד את ה' רק במחשבה או בדיבור, כדי להיות עובד ה' חייבים לבוא לידי מעשים ולא סתם מעשים אלא מעשים שגדרם נקבע על פי חז"ל.

בע"זה ביום חמישי נחוגג את יום העצמאות ה-70 של מדינת ישראל. מדינת ישראל היא ביטוי מעשי לאמונה בביאת המשיח וכפי שכותב הרב טייטל בספרו 'אם הבנים שמחה' שגם אמונה בה' חייבת לקבל ביטוי מעשי וללא ביטוי מעשי אין ערך לאמונה ומשום כך כשיצאו ישראל ממצרים בשלב הראשון הם היו מאמינים, אך ללא מעשה ומשום כך הביא הקב"ה את ישראל למצב שהמים מלפניהם, מצרים מאחוריהם וחיות טורפות מצדיהם וכל זאת כדי שיכנסו ישראל לים ובכך יתנו ביטוי מעשי לאמונתם בבורא ותוכל לבוא הישועה. וכך גם בגאולתנו אנו, עלינו לעשות כמו שעשו בימי יציאת מצרים ורק אחר כך תבוא הישועה מהקב"ה ומסיים הרב טייטל וכותב שזולת מעשה מצדינו, גם התפילה לא תועיל!

5-9 – כולנו מכירים את הגמרא במסכת שבת על נכרי אחד שבא לפני הלל להתגייר ולאחר שהתגייר אמר לו הלל: "מה שעליך שנא לחברך לא תעשה – זו היא כל התורה כולה וכל השאר הוא פירושה לך ותלמד". המהרש"א מקשה למה אמר הלל בלשון שלילה ולא בלשון חיוב כמו שנאמר בתורה "ואהבת לרעך כמוך". בהמשך נראה כיצד המהרש"א תירץ את קושייתו, אך לפני כן נראה את תירוצו הנפלא של ר' ירוחם הלוי – אילו הלל היה עונה לגר "ואהבת לרעך כמוך" לא היה כאן שום הגשמה של המצוה אלא סתם אהבה מופשטת, ועל אף שבאמת מצוה זו היא מצוה לבבית, מכל מקום כדי לצאת ידי חובת המצוה חייבים לתת לה ביטוי מעשי או באופן חיובי של עשיית מעשה או באופן שלילי של מניעת מעשה ולא בסתם

29. דעת תורה אחרי מות עמוד קמג

ומה היתה הביקורת שהנביא תבע אותם "ותהי יראתם אותי מצוות אנשים מלומדה"? הנה רואים אנו לכאורה דבר תמוה במעשה המצוות שכמעט כל הדברים הולכים תמיד על "גלגל אחד": פסח, שבועות, סוכות, תפילין, ציצית בכל יום, מצות זכירת יציאת מצרים בכל יום וכן כל שאר המצוות רובם ככולם הנה עד"ז, ללא כל השתנות. הנה במהלך החמה ידוע כי ישנם מהלכים, יש מהלך יומי, מהלך שנתי, ומהלך המחזור...ומובן שלו היה קלקול במהלך היומי, אזי גם המהלך השנתי היה מתקלקל, אלא זהו הדרך – המהלך היומי צריך להעשות תמיד רק ע"ד אחד בלי שום השתנות ובמהלך המתקוקן לו, ואז דוקא גם במהלך השנתי ושאר כל המהלכים יהיו בתיקונם. הנה בזה הוא יסוד תורתנו הקדושה, וענין הלמעשה – עבודת האדם היא כי ילך תמיד דוקא במהלך אחד, ללא כל שינויים "ותרגילנו בתורתך" - רק הרגל, רק ישן, בריבוי הכי אפשר, וכשהמהלך הזה ילך על תיקונו, כראוי וכהוגן בלי כל קלקולים, כי אז זה המהלך גופא יתעתק עצמו למהלך השני, הוא מהלך החידוש, כציוור מהלכי החמה, כי מתוך המהלך היומי הוא בא למהלך השנתי. ויוצא לנו מזה יסוד מוסד, כי "הרגל" זה תנאי במהלך עבודת ה', "מלומדה" זה מן ההכרח, ובלעדי "מלומדה", כלום לא יתהווה, ותביעת הנביא היתה רק על מה שנשארו על "מלומדה" ולא התעתקו הלאה למהלך שני, למהלך של חידוש, ומזה גם בחינה, כי גם המהלך היומי היה בו איזה קלקול, כי לו היה הכל בתקונו, כי אז בהכרח היה מתעתק ודאי ויוצא לחדש, כי חדש מתוך ישן תוציאו!

30. ספרי דברים פרשת ואתחנן פסקא לג

אשר אנכי מצוך היום, שלא יהו בעיניך כדיוטגמא ישנה שאין אדם סופנה אלא כדיוטגמא חדשה שהכל רצים לקרותה.

31. שפת אמת דברים פרשת ואתחנן

ובאמת בתורה יש תמיד התחדשות אך ע"י שאדם מטוה לבו ויכל לקבל ההתחדשות תמיד. וז"ש יהיו בעיניך כחדשים זה עבודת האדם.

32. שיחות מוסר שם

ואף בעבודת האדם ה"חידוש" הוא העצה להנצל מסכנת ההרגל והמלומדה, וה"חידוש" הוא על ידי עלייה מתמדת, כי אם אינו מוסיף ומתעלה הרי הוא מתרגל למצבו, למעלות שלו ולתורה שבידו, ורק על ידי עלייה אחר עלייה הוא מתחדש והולך

33. מכתב מאליהו חלק ה עמוד 24

ההרגל מפסיד כל התבוננות וכל אפשרות של הכרה רוחנית. וידוע שבני אדם אין רואים את הנס שבטבע מחמת כוח ההרגל... ואיך עושים קריאת שמע, שקוראים פעמיים בכל יום, כדיוטגמא חדשה? – התשובה היא: בעיון. כי אין עיון בלי חידוש וכל חידוש מעורר הלב ושובר ההרגל

שמים שבאה לידי ביטוי בחיי המעשה. איני בא לצדד באף שיטה, אלא רק לומר שאדם צריך ללמוד במקום ובסגנון שמתאימים לו ואת ההתאמה בודקים בחיי המעשה. בחור שנכנס לישיבה ומרגיש שבמשך שנים שום דבר לא זז, כל פעם שחוזרים הביתה מהישיבה חוזרים למקום הרוחני שהיינו בשעה שנכנסנו לישיבה, בחור כזה צריך לעצור ולשאול את עצמו מה קורה, למה הלימוד נשאר בגדר של ידיעה ולא מקבל ביטוי מעשי בחיים. הישיבה היא חממה שאמורה לגדל פרחים יפים שבשעה שהם יצאו מחוץ לחממה יהיה להם את כל הכוח להמשיך לפרוח ולהפריח, כל זמן שהיציאה של האדם מהישיבה גורמת לו להיות מושפע ולא משפיע, מציאות זו מלמדת על כך שהידיעות הרוחניות נשארו בגדר ידיעות מנותקות מחיי המעשה.

14-16 – במשנה באבות אמר רבי חנינא בן דוסא: "כל שמעשיו מרובין מחכמתו חכמתו מתקיימת וכל שחכמתו מרובה ממעשיו אין חכמתו מתקיימת. רש"י מסביר שמי שחכמתו מרובה ממעשיו הוא אדם שלמד הרבה ולא מקיים מה שלמד ומסיים רש"י שאדם כזה טוב לא שלא ילמד. מדבריו החריפים של רש"י אנו רואים עד כמה אין ערך ללימוד שלא מקבל ביטוי מעשי.

רבנו יונה מקשה על הרישא של המשנה כיצד תתכן מציאות של אדם שמעשיו מרובין מחכמתו, הרי אם אינו למד את התורה והמצוות כיצד יודע לעשותם? ר' ירוחם הלוי מתרץ תירוץ נפלא שמחדד עוד יותר את היסוד שאנו לומדים. לא מדברים כאן באדם שלא למד חכמה, ולא יודע חכמה, אלא מדברים על אדם שמעשיו מרובין מחכמתו. כפי שכבר ביאר ר' ירוחם, המעלה הגדולה של הלימוד היא שהידיעה לא שוהה רגע אחד אלא מיד עוברת לתהליך העיכול ומקבלת ביטוי מעשי. ברגע שהידיעה קיבלה ביטוי מעשי היא כבר לא נקראת חכמה, משום שחכמה היא ידיעה ללא מעשה. באופן זה מתרץ ר' ירוחם את קושיית רבנו יונה, אדם שמעשיו מרובין מחכמתו הוא אדם שכל חכמה שנכנסת אליו מיד מתורגמת לביטוי מעשי ובאופן זה תמיד מעשיו יהיו מרובים מחכמתו. ר' ירוחם מביא דוגמה נפלאה. לא יצויר שיהיה אדם שמעשיו יהיו כמעשיו של יהושע בינון אך חכמתו תהיה כחכמת משה רבינו, "לזה לא טוב נקרא לו, כי הרי חכמתו מרובה ממעשיו", לעומת זאת לא יצויר שיהיה איש שמעשיו יהיו פחותים ממעשיו של הראשון אלא שגם בחכמתו הוא עוד יותר פחות, אדם זה זכה בתואר "מעשיו מרובין מחכמתו ולזה כבר נקרא לו טוב"

17-18 – בפרשת 'אחרי מות' אנו נפגשים עם מצוות 'וחי בהם' – ושמרתם את חקתי ואת משפטי אשר יעשה אותם האדם וחי בהם אני ה'". חז"ל מבארים שפסוק זה בא לומר שאין דבר העומד בפני פיקוח נפש (מלבד שלוש עבירות חמורות או שאר עבירות בשעת שמד כשבאים להעביר על דת). הרב גלינסקי ביאר בדרך דרוש שפסוק זה בא לומר שהתורה תהיה תורת חיים, שמצוות לא יישארו בגדר ידיעה אלא שנחיייה על פיהן – כל שישנו בעשייה ישנו בלמידה וכל שאינו בעשייה אינו בלמידה והעיקר שלא נהיה כאותו שופט נכרי שסיפרו עליו שדן ביום אחד מכשפים, נואפים ורוצחים למות ואמר ליועץ שלו שאת שלושתם הוא בעצמו עשה ביום אחד....

אהבה בלי כל התלבשות מעשית, לכן, כדי להורות לגר את יסוד המעשה שהוא יסוד לכל התורה כולה, אמר הלל באופן של הימנעות מעשיית רע ולא אמירה סתמית של אהבה. הרעיון יפה אך עדין ניתן להקשות מדוע הלל בוחר בהלבשה מעשית של הימנעות מעשייה ולא בהלבשה מעשית של עשייה חיובית? לקושיא זו נמצא תרוץ במהרש"א, אך לפני שנתבונן בדבריו נתבונן בפסוק שם אנו מצטווים על "ואהבת לרעך כמוך". בתורה נאמר "לא תקום ולא תטור ואהבת לרעך כמוך". המהרש"א מבאר שמצוות לא תעשה של לא תקום ולא תטור באות לבאר באיזה אופן לקיים את מצוות ואהבת לרעך כמוך. מצות ואהבת לרעך כמוך, היא דוקא באופן של אי עשיית רע לזולת אבל עשיית טוב לזולת אינה חלק מגדרי המצוה שהרי "חיך קודמין לחיי אחיך". כמובן שגם המהרש"א סובר שיש לעשות טוב לזולת, אבל לדעתו אין זה בגדר של מצוות ואהבת לרעך כמוך.

10-11 – כבר בבריאת העולם נקבע שהעשייה היא קיום העולם וללא עשייה אין אנו מביאים את העולם אל ייעודו. בסוף ימי הבריאה נאמר "ויברך אלוקים את יום השביעי... כי בו שבת מכל מלאכתו אשר ברא אלוקים לעשות". במדרש דייקו שבכוונה לא נאמר "אשר ברא אלוקים ועשה" אלא "לעשות" וזאת כדי לומר לך שהפסוק לא בא לספר על מעשה הבורא אלא על חובת עשייה המוטלת על הברואים.

12-13 – הרב דסלר מחדד יותר את חשיבות המעשה ומבאר שדרכו של היצר הרע להכשיל אנשים, הוא באופן שמצויר לאדם כמו בחוש את ציורי התאוות והנאות וכומו שהוא לצד הרע כן הוא גם לצד הטוב, אי אפשר שיכנס בלב האדם אלא מה שהוא רואה ומצויר לפניו ציור חושי, אך גם הציור החושי אינו סוף פסוק, כדי שדבר המצוה יהיה בעצמיות האדם חובתו של האדם לעשות את מעשה המצוה בגופו ממש. אפילו משה רבינו עם כל דבקו בבורא, גם הוא הוצרך למעשה המצוות בגופו ממש ובלי זה לא היו כל השגות לבבו עצמיות לו. נפש האדם הונחה בגוף האדם, משום כך אין כל משמעות לרעיונות רוחניים ללא ביטוי מעשי. כך מסביר ר' ירוחם את התפילה שאנו אומרים בכל יום "ותן בלבנו להבין ולהשכיל, ללמוד וללמד, לשמור ולעשות ולקיים", החכמה והמעשה הם גוש אחד, מציאות של חכמה לבדה ללא ביטוי מעשי אסור שתהיה. במשנה אמרו "הלומד על מנת לעשות", אין הכוונה שיש כאן שני חלקים, לימוד ומעשה אלא יש כאן דבר אחד מציאות של "לומד על מנת לעשות!" כל מה שאדם לומד מתעבד ומתחלף בצורה של מעשה, החכמה היא המעשה והמעשה הוא החכמה. ר' ירוחם ממחיש את הדברים בדוגמה. כשם שאדם אוכל דבר מאכל, מהרגע שדבר המאכל ניתן בפה הוא הולך ומתגלגל לקיבה ומהקיבה עובר ללב ומהלב לגידים וכו', כך בדיוק הוא בלומד על מנת לעשות, אדם לומד ומיד הלימוד מתורגם למעשה ללא שום השתהות. פעמים רבות בעולם הישיבה דנים מהו הלימוד הנכון, לימוד עיון, או לימוד שהוא "אליבא דהלכתא". ר' ירוחם לא מדבר על לימוד שהוא אליבא דהלכתא אלא על כך שהלימוד יפעל על האדם והאדם ישתנה באופן מעשי בהתאם לדברים הנלמדים. יש אנשים שלימוד העיון גורם להם להרגיש מנותקים, הם לא מרגישים שהלימוד מחייה אותם ובטח לא מרגישים שהלימוד משפיע על אורחות חייהם, לעומת זאת יש אנשים שדוקא הלימוד העיוני הוא הלימוד שנותן להם חיות בעבודת ה' ומקדם אותם ביראת

מעלת ההרגל וחסרונו

21-22 – בפרשתנו פרשת 'אחרי מות' נאמר: "את משפטי תעשו ואת חוקותי תשמרו ללכת בהם אני ה' אלוקיכם". רש"י מבאר שהמילים "ללכת בהם" באות לומר, שאל יאמר האדם למדתי חכמת ישראל אלך ואלמד חכמת האומות. ומבאר ר' ירוחם הלוי שלו לימוד התורה היה עסק של חכמה היה די בידיעה לבד, אבל הענין הוא שלימוד התורה הוא עניין של הרגל, להרגיל את הגוף ולעשות אותו 'מלומד', ומשום כך מצויים אנו להגות בתורה יומם ולילה. ההרגל זו מעלה גדולה באדם. כל תחילת חינוכו של האדם מונח תחת היסוד של הרגל המביא לקליטה בנפש. בתחילה אדם עושה פעולה באופן מקרי או שלימדו אותו לעשות פעולה זו, ולאחר מכן כבר התרגל באותה פעולה והרגל זה מביא לקליטה בנפש וכך הולך האדם מצעד לצעד עד שמתרבה הוא בהרגלים וכולם מתקיימים אצלו.

23-26 – דברים אלו של ר' ירוחם קשים מאד שהרי מקובל לבקר את מי שמקיים את התורה מתוך הרגל. ההרגל הוא ביטוי לקיום התורה ללא לב וכפי שמוצאים אנו בפרשתנו ציווי מיוחד לאהרן "ואל יבוא בכל עת אל הקודש... כי בענן אראה על הכפורת" ומבאר רש"י שכיון שבקדש הקדשים יש גילוי שכינה תמידי, אסור לאהרן לבוא בכל עת. והטעם כדי שליבו לא יהיה גס וכפי שביאר ר' חיים שמואלביץ שההרגל הוא האויב הגדול של כל רגש קדושה והתרוממות, שבשעה שניצב האדם אל מול הנעלה והנשגב ובנפשו מתנוצצים זיקים של אש קודש, בא ההרגל ומכבה את גחלי הקדש בזו אחר זו, עד כי תדעך האש כליל.

וכן מצינו בספר יחזקאל שהבא לבית המקדש "דרך שער צפון להשתחוות יצא דרך שער הנגב", וכן להפך, "הבא דרך שער הנגב יצא דרך שער צפונה" והעיקר הוא ש"לא ישוב דרך השער אשר בא בו"! ובטעם הדבר ביאר היעב"ץ שה' הקפיד שלא יראה השער ב' פעמים, פן ישוה בעיניו שער בית המקדש לשער ביתו. וזה היה עוון העגל, שמחמת שהיה האהל בתוכם מאסו בו ואמרו עשה לנו אלוקים, ומשה רבינו הרגיש בזה והרחיק את האהל אל מחוץ למחנה כדי שלא יהיו רגילים בו.

27-28 – ובמפורש הוכיח הנביא ישעיהו את ישראל בשם ה' ואמר: "ותהי יראתם אותי מצוות אנשים מלומדה" וביאר ר' חיים שמואלביץ שריחוק הלב מה' נובע מכך שהמצוות והיראה נעשו "מלומדה", ההרגל מרחיק את האדם מבוראו, הפה והשפתיים ממשיכים בהרגלם, אולם ההתלהבות, הלהט, הרגש וכל הקרוי "לב" – נעלם ואינו. וזו היא עיקר עבודת האדם לחדש את רגשותיו כל שעה, ולשמור על הלב לבל יצטנן בעבודת ה', ולא תהיה יראתו "מצות אנשים מלומדה". ואם כן כיצד משבח ר' ירוחם את ה"מלומדה" ולא רק שהוא משבח את המדרגה הזו אלא טוען שמדרגה זו היא המדרגה שיוצרת קליטה בנפש האדם ומדבריו משמע שללא ההרגל לא תהיה כלל קליטה?

19-20 – את היסוד הגדול והעצום שלימד ר' ירוחם צריכים אנו להנחיל גם בחינוך הילדים. בגמרא מסופר שכשחלה רבי אליעזר, נכנסו תלמידיו לבקרו, אמרו לו: רבינו, למדנו אורחות חיים ונזכה בהם לחיי העולם הבא. רבי אליעזר משיב להם כמה וכמה דברים ובתוך הדברים נותן גם כמה עצות חינוכיות "מנעו בניכם מן ההגיון והושיבום בין ברכי תלמידי חכמים". הרב קוק זצ"ל בספרו 'עין איה' מבאר את דבריו: המשמעות של "מנעו בניכם מן ההגיון היא להיזהר לא להעסיק את שכלם של הילדים בעניינים מופשטים שאין לחיים עסק בהם. הלימוד של הילד צריך להיות לימוד שהוא מזון רוחני שיש בו גם מראה עיניים כמו ענייני הלכות ודרכי המידות הישירות וכן ההוראה להושיבם בין ת"ח באה להפגיש את הילדים עם החיים המעשיים של החכמים כדי שהילד יראה איך התורה היא תורת חיים. נראה לי שכונת הרב קוק לומר שבגיל מבוגר יותר יש מקום ללימוד דברים מופשטים לא משום שאז יש מקום לקניית ידיעות לשם הידיעות אלא משום שבשלבם כאלו יש יכולת לאדם לקחת את הדברים המופשטים ולהופיע אותם בצורה זו או אחרת בהלך חייו.

פעם בזמן סעודת שבת נתבקש גיסי מרדכי גרנביץ' (מתעסק רבות בקירוב רחוקים) לומר דבר תורה. גיסי חיך ואמר שהוא רוצה לספר סיפור קצר. שאלו יהודי ירא שמים גדול שב"ה כל ילדיו הם עובדי ה', מה הוא עשה כדי להצליח. תשובתו היתה מפתיעה: "מעולם לא אמרתי לילדים דבר תורה בשולחן שבת, תמיד סיפרתי סיפורים...". לפני שאתם קופצים ימינה או שמאלה, ננסה להבין מה עומד מאחורי האמירה הזו. ברור שאין דבר יותר גדול מלדבר דברי תורה בשולחן שבת. ברור גם ששולחן שבת לא צריך להתנהל רק סביב הילדים, גם לנו המבוגרים יש חיים ויש נושאי שיחה שלא תמיד מעניינים את הילדים, כל מה שהאמירה הזו באה לומר היא שאם אתה רוצה להשפיע על הילד ולהכניס בו יראת שמים תדבר אליו בשפה שלו, תדבר אליו בדברים שימשכו את לבו, מה שמרומם אותנו המבוגרים לא מרומם את הילדים, "לכל זמן ועת לכל חפץ". אם בשולחן שבת עסקינן אתן לכם המלצה קטנה. בשולחן שבת הביתי שלנו אני נעזר רבות בספריו המדהימים של הרב יצחק זילברשטיין (יש סידרה שנקראת "ופריו ומתוק" ויש סידרה שנקראת "נפלאותיך אשיחה" שתיהן סדרות נפלאות). בספרים אלו יש סיפורים רבים, דברי תורה מתוקים מדבש ושאלות הלכתיות פיקנטיות. כחצי שעה לפני שאנו מתיישבים סביב השולחן אני עובר במהירות על כל הפרשה ומלקט את הסיפורים והדברי תורה שאני מרגיש שילדי יתחברו ויהנו (ההכנה המוקדמת חשובה כדי שהדברים יזרמו).

יצירת מסגרת חיצונית ללא התעלות והתחדשות פנימית, אך יצירת מסגרת חיצונית שאליה מצטרפת התחדשות פנימית היא דרך מבורכת ומחויבת. נמצא שמי שאין לו את "המלמודה" לא יכול להתחיל את מהלך ההתחדשות אך מי שיש לו את ה"מלמודה" חייב לפקח על מעשיו ולראות שהוא לא נשאר תקוע ב"מלמודה" ועובר למדרגה הבאה של ההתחדשות. המכתב מאלוהו נותן עצה כיצד ליצור הרגשת התחדשות בתפילה ועצתו היא לעיין, "כי אין עיין בלא חידוש וכל חידוש מעורר הלב ושובר ההרגל".

כמובן שלפעמים פעולות חיצוניות מועילות רבות להרגשת ההתחדשות. למשל להתפלל מתוך סידור חדש זה מעורר את הכוונה, אך כל התחדשות חיצונית חובתה להיות בתוך המסגרת של ההרגל, לדוגמה אם יבוא אדם ויטען, שאם הוא יתפלל שחרית ביחיד זה יגרום לו להרגשת התחדשות ויעורר לו את הכוונה, נאמר לו שהוא טועה וכדאי שימצא לו נקודת התחדשות אחרת.

המציאות מדברת בעד עצמה, אדם שיש לו הרגלים בקביעת עיתים לתורה (שיעור קבוע, מקום קבוע, זמן קבוע) מחזיק מעמד הרבה יותר זמן מאדם שכל יום מחפש התחדשות בתוכן השיעור או במיקום השיעור או בזמן השיעור.

בזוגיות, לאשה הרבה יותר קל לשמוח בבעל שיש לו סדר יום קבוע, פרנסה קבועה, מקום עבודה קבוע וכדו' מאשר בעל שכל יום מחפש התחדשות בסדר היום ובהחלפת מקום עבודה. כמובן שחובתנו כבעלים ליצור התחדשות בתוך המסגרת הקיימת, פתק קטן עם צ'ופר בתוך התיק, להפתיע בארוחת ערב מפנקת או בילוי זוגי, להפתיע בבית מסודר ועוד אלף ואחת עצות, אבל העיקר שכל ההתחדשות תהיה בתוך מסגרת של הרגלים, בעל שינסה לחדש את המסגרת ימצא את אשתו מרירה ועצובה.

חברים יקרים!

המעשה הוא מעיקרי התורה. מחשבות ורעיונות שנשארות בגדר מחשבה אין להם כל משמעות. המהלך צריך להיות מהלך אחד של מחשבה וביטוי מעשי. אנו נמצאים בעולם של עשייה – "אשר ברא אלוקים לעשות" וללא ביטוי מעשי אין כל משמעות לכל הרעיונות והמחשבות. מעלת המעשה הוא דוקא באופן של הרגל. ההרגל מביא לקליטה בנפש וללא הרגל אי אפשר להתקדם. לאחר בניית המסגרת של ההרגל עלינו לדאוג שלא להשאר במדרגת "המלמודה" אלא ליצור התחדשות יום יומית, התחדשות פנימית שגבולות הגיזרה שלה הם ההרגלים.

שבת שלום ומבורך!!!

29- ר' ירוחם הקשה על עצמו את הקושיא הזו ומתירוצו אנו לומדים יסוד חשוב מאד שצריך ללוות אותנו לא רק בתחום התורני אלא בכל תחומי החיים. ר' ירוחם מסביר שאם נתבונן על מעשה המצוות נראה לכאורה דבר תמוה, כמעט כל הדברים הולכים על "גלגל אחד": פסח, שבועות, סוכות, תפילין כל יום, ציצית כל יום, מצוות זכירת יציאת מצרים כל יום וכן מכל שאר המצוות רובן ככולן הולכים על דרך זו ללא שום השתנות. וכשם שאצל מהלך החמה יש מהלכים, מהלך יומי ומהלך שנתי ומהלך המחזור, וברור שאם היה קלקול במהלך היומי, אזי גם המהלך השנתי היה מתקלקל, כך בדיוק הוא בעבודת האדם את בוראו, חובתו של האדם לילך תמיד במהלך אחד דוקא ללא כל שינויים וכמו שנאמר "ותרגילנו בתורתך", ורק כשהמהלך הזה ילך על תיקונו כראוי ללא שום קלקולים ניתן יהיה לעבור למהלך השני והוא מהלך החידוש כציור מהלכי החמה, שמתוך המהלך היומי (הקבוע והרגיל) הוא בא למהלך השנתי (ההתחדשות). ויוצא לנו מזה יסוד מוסד, כי **"הרגל" זה תנאי במהלך עבודת ה', "מלמודה" זה מן ההכרח, ובלעדי "מלמודה", כלום לא יתהווה.** תביעת הנביא היתה רק על מה שנשארו על "מלמודה" ולא התעתקו הלאה למהלך שני, למהלך של חידוש, ומזה גם בחינה, כי גם המהלך היומי היה בו איזה קלקול, כי לו היה הכל בתקונו, כי אז בהכרח היה מתעתק ודאי ויוצא לחדש, כי חדש מתוך ישן תוציאו!

הדברים של ר' ירוחם הם דברים נפלאים ועמוקים! ההרגל הוא דבר מחויב!!! השבח הגדול שאמרו על שרה היה שכל חייה היו שווים לטובה, היה לה רציפות, היה לה עקביות, לא ניתן לקנות עקביות והתמדה ללא קניית הרגלים. כל מחנך יודע שבראש ובראשונה חובת המחנך להקנות הרגלים וללא הרגלים אי אפשר להתחיל לבנות מאומה ומה שיהיה זה רק מהומה! יש היום מושג של "גן זורם", המקום היחיד שאפשר לזרום אליו הוא הביוב! ילדים לא מחפשים לזרום, ילדים מחפשים שמישהו ינחה אותם. גם המבוגרים אינם שונים בהרבה מהילדים מלבד העובדה שהם צריכים ליצור לעצמם את המסגרת ואין גננת שתעשה זאת בשבילם. בכל בית נורמלי קומת הבסיס היא קומת ההרגלים, ודין נפש האדם כדין הבית, גם נפש האדם קונה קניינים רק דרך ההרגלים וללא הרגלים אין קניין, אלא שבעניינים רוחניים נדרש לבנות קומה נוספת על גבי קומת ההרגלים והיא קומת ההתחדשות. קומת ההתחדשות אינה באה להחליף את קומת ההרגלים אלא באה ליצוק בתוך ההרגלים את תחושת ההתחדשות. במילים אחרות ההרגלים באים ליצור מסגרת חיצונית קבועה בלתי משתנת וההתחדשות באה ליצוק תוכן פנימי שכל הזמן הולך ומשתכלל, הולך ומתעלה בתוך המסגרת הקיימת.

30-33 – כשאנו מתבוננים בסוגיית ההתחדשות אנו רואים שהתחדשות בעיקר אינה מושג חיצוני אלא מושג פנימי. על הפסוק "והיו הדברים האלה אשר אנכי מצוך היום..." ביאר הספרי שדברי תורה לא יהיו בעינינו כאיגרת ישנה אלא כאיגרת חדשה שהכל רוצים לקרותה ומבאר השפ"א שכל שהאדם יטהר את ליבו כך הוא יוכל לקבל התחדשות. וכן ביאר ר' חיים שמואלביץ שהדרך היחידה להינצל מסכנת ההרגל ו"המלמודה" היא על ידי עלייה מתמדת. כולנו חייבים להתפלל שלוש תפילו ביום בזמנים מסוימים. חובתו של האדם להרגיל את עצמו לשלוש תפילות אך בד בבד עם ההרגל עליו להתעלות מתפילה לתפילה, ההרגל שאותו מגנה הנביא הוא

